

УДК 811.161.2'81:39
DOI 10.35433/philology.2(97).2022.70-82

ПОБУТ ПОЛІЩУКА КРІЗЬ ПРИЗМУ ДІАЛЕКТНОГО ТЕКСТУ

Г. І. Гримашевич*

У статті за матеріалами записів сучасного говіркового зв'язного мовлення від представників старшого покоління проаналізовано репрезентований вербально побут поліщуків – жителів населених пунктів Середнього Полісся Житомищини. Увагу акцентовано на функціонуванні в діалектних текстах побутової лексики як виразника народного побуту. Зокрема, простежено функціонування номенів на позначення назв одягу, взуття, їжі та кухонного начиння, домашніх тварин, сільськогосподарських рослин. Названі лексико-семантичні групи побутової лексики спеціально досліджено у зв'язному мовленні, оскільки саме діалектний текст відображає категоризацію буття народу, є вербальним виявом його матеріальної культури, складник якої – побут. Дослідження названих вище лексико-семантичних груп побутової лексики зумовлено домінуванням тематики спонтанних діалектних текстів, адже інформанти насамперед розповідають про своє повсякдення, господарювання, про те, що їх хвилює найбільше. Зроблено висновок про те, що основний репертуар побутової лексики перебуває в активному вжитку діалектоносіїв, не зазнаючи динаміки та впливу екстралінгвальних чинників, зберігаючи виразні говіркові риси середньополіського етномовного континууму. Натомість частина репрезентантів побутової лексики, насамперед назви одягу, взуття та кухонного начиння, зменшили активність свого побутування з огляду на архаїзацію низки номенів у зв'язку зі зникненням позначуваних ними реалій та заміною їх іншими елементами побуту поліщуків, що закономірно спричинило зміни й у номінації вказаних складників побуту. Водночас дослідження побуту поліщуків крізь призму діалектного тексту дає підстави зробити висновок про тяглість і переємність цієї основної складової життєдіяльності людини як у лінгвальному, так і в культурному плані.

Ключові слова: діалектний текст, середньополіські говірки, побут, побутова лексика, назви одягу, назви взуття, назви їжі, назви кухонного начиння, назви домашніх тварин, назви сільськогосподарських рослин.

* кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри української мови та методики її навчання
(Житомирський державний університет імені Івана Франка),
h_hrymashevych@ukr.net
ORCID: 0000-0003-3225-0031

POLISHCHUK'S LIFE THROUGH THE PRISM OF DIALECT TEXT

Hrymashevych H. I.

The article on the basis of recorded materials of modern spoken communication from representatives of the older generation analyzes verbally represented everyday life of the Polishchuks' who are the residents of the Middle Polissia settlements of Zhytomyr region. Attention is focused on the functioning of everyday vocabulary in dialect texts as an expression and representation of everyday life. In particular, the functioning of nomens to designate the names of clothes, shoes, food and kitchen utensils, domestic animals, and agricultural plants has been traced.

The named lexical-semantic groups of household vocabulary have been specially studied in coherent speech, since it is the dialect text that is representative of the categorization of the people's life, verbal expression of its material culture, the component of which is everyday life. The study of the above-mentioned lexical-semantic groups of everyday vocabulary is conditioned by the dominance of the topic of spontaneous dialect texts, because the informants primarily speak about their everyday life, management, about what worries them the most.

It is concluded that the main repertoire of everyday vocabulary is in the active use of dialect speakers, without mentioning the dynamics and influence of extralingual factors, preserving expressive speech features of the Central Polish ethnolinguistic continuum. Instead, part of the representatives of household vocabulary, primarily the names of clothes, shoes and kitchen utensils, have reduced the activity of their everyday life due to the archaization of a number of nomens in connection with the disappearance of the realities they denoted and their replacement by other elements of the Polissia people's life, which naturally caused changes in the nomenclature of the specified household components. At the same time, the study of polishchuks' life through the prism of the dialect text gives grounds to draw a conclusion about the persistence and continuity of this main component of human life, both linguistically and culturally.

Keywords: *dialect text, Middle Polissia dialects, everyday life, household vocabulary, names of clothes, names of shoes, names of food, names of kitchen utensils, names of domestic animals, names of agricultural plants.*

Постановка наукової проблеми.

Евристичний потенціал діалектних текстів як основного джерела діалектологічних досліджень упродовж останніх десятиріч усе більше привертає увагу дослідників з огляду на репрезентацію в зразках зв'язного говіркового мовлення не тільки суто лінгвальної інформації, яка важлива передовсім для різноманітних діалектологічних студій, а й культурної складової, оскільки діалектний текст – репрезентант матеріальної та духовної культури діалектоносіїв.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Текстоцентризм українських діалектологічних студій кінця ХХ – початку ХХІ ст. зумовив появу в науковому обігу достатньої кількості як збірників діалектних текстів, які репрезентують говіркове мовлення всіх нарічч українського діалектного континууму і які можуть бути надійним джерелом для вивчення

говіркових особливостей на різних мовних рівнях (автори та упорядники текстів П. Гриценко, О. Малахівська, Н. Прилипко, Г. Аркушин, Ю. Бідношя, А. Дика, В. Мойсієнко, Г. Гримашевич та ін. (поліське наріччя), К. Глуховцева, В. Леснова, І. Магрицька, В. Семистяга, З. Сікорська, І. Ніколаєнко, Г. Мартинова, Т. Щербина, А. Таран та ін. (південно-східне наріччя), М. Лесюк, І. Сабадош, Н. Хобзей, Н. Гуйванюк, Т. Тищенко, І. Гороф'янюк, Н. Коваленко, О. Пискач, О. Миголинець, Т. Ястремська, Н. Хібеба, В. Шелемех (Різник), Н. Руснак, В. Бузинська, Н. Глібчук, А. Хомчак, І. Романина та ін. (південно-західне наріччя)), так і низки наукових праць, у яких порушено різноманітні проблеми дослідження діалектного тексту, указано на його евристичну цінність для діалектологічних досліджень, визначено важливість зразків

говіркового зв'язного мовлення для вивчення структурних рівнів української діалектної мови, його значення для розв'язання низки важливих питань багатьох гуманітарних наук, окрім діалектології, насамперед лінгвокультурології та етнолінгвістики (П. Гриценко, Г. Аркушин, Г. Воронич, О. Малахівська, Н. Прилипко, Н. Руснак, К. Глуховцева, Г. Мартинова, Л. Фроляк, Н. Хобзей, Т. Ястремська, Л. Рябець, Н. Коваленко, Л. Дорошенко, Л. Москаленко, М. Поістогова, Л. Рябець та ін.). Така увага саме до діалектного тексту водночас зумовлена ще й тим, що записи живого розмовного мовлення – репрезентант категоризації буття народу, вербального вияву його матеріальної та духовної культури [8: 1], адже діалектний текст – унікальне джерело мовної інформації, у якому функціонують усі елементи діалектної системи <...> він розкриває аспекти, які виходять за межі мовознавства, тому що діалектний текст – це життя, зафіксоване в мові [12: 558]. Зазначене вище підтверджує, що діалектні тексти уможливають реконструкцію певних елементів чи фрагментів народної культури різних етнічних груп, оскільки діалектний текст, з одного боку, – джерело збереження відомостей про традиційну культуру, а з іншого – форма відображення картини світу мовців [9: 286], що свідчить про беззаперечний зв'язок традиційної культури й мови, що, за словами П. Гриценка, не перебільшення й не метафора, бо народні говірки вражають обсягами збереженої в них інформації про унікальну культуру, її самодостатність і багатогранність [6: 4], яка репрезентована в діалектному тексті.

Проаналізовані напрацювання в означеній царині узагальнює думка Л. Фроляк про те, що українська гуманітарна наука посилила увагу до фіксації та опису усних і писемних зв'язних текстів як до специфічного свідчення когнітивного досвіду носіїв культури, як до скарбниці колективної

народної і родової пам'яті та як до джерела так званої "мовленої історії" [16: 61]. Водночас Я. Литвиненко, досліджуючи орнітологічну лексику східнополіських говірок, вважає особливо актуальними для інформантів теми, пов'язані з людським існуванням, народним побутом і культурою, устроєм сільського життя, особливостями господарювання [9: 272]. Життєвий шлях селянина, його побут крізь призму тексту досліджувала І. Гороф'янюк на матеріалі автобіографічних текстів, у яких інформанти розповідають про події, що організують сільське життя, – роботу, сім'ю, звичаї [3: 84], тобто, власне, побут селянина-подолянина (правда, усі проаналізовані тексти пов'язані з голодом). У цій царині варто відзначити низку публікацій про побутову лексику Східної Слобожанщини, з-поміж яких і про житлові та господарські будівлі [2] К. Глуховцевої, напрацювання М. Волошинової про побут жителів цієї самої території, репрезентований записами про народну їжу та напої [1], ґрунтовні дослідження західнополіських побутовізмів Ю. Грицевича [4; 5], монографічний опис родильного обряду Т. Тищенко [14] та ін.

Мета дослідження – проаналізувати мовне втілення побуту поліщука за матеріалами сучасних діалектних текстів, записаних у середньополіських говірках Житомирської області. Матеріалом для написання статті слугували власні записи зв'язного говіркового мовлення із середньополіських говірок Житомирської області, діалектні тексти, розміщені у виданні «Єдність у різноманітності. Поліщуки» [7], та матеріали (аудіозаписи) діалектологічної практики, зібрані в досліджуваному ареалі студентами Житомирського державного університету імені Івана Франка впродовж останніх років.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням

отриманих наукових результатів.

Відображення побуту в діалектних текстах насамперед реалізується завдяки функціонуванню в них побутової лексики, до складу якої входять слова, що називають предмети та явища, поширені в побуті всіх груп населення. Дослідники зазначають, що до побутової лексики належать назви житла, меблів, господарських предметів, одягу та взуття, їжі й напоїв, посуду та кухонного начиння, свійських тварин і птахів, знарядь праці, трудових процесів і дій, назви звичаїв, обрядів, ігор, розваг та ін. [15: 493].

Цілком закономірно в основі побутової лексики – загальноживані слова, якими люди послуговуються в повсякденному житті. Лінгвісти вважають, що побутова лексика найближче стоїть до загальноживаної, але відрізняється специфічним побутовізмом [10: 43]. Водночас, досліджуючи побутову лексику української літературної мови, учені, з одного боку, відзначають найбільшу стійкість цієї тематичної групи лексики [17: 124], а з іншого – вважають цю категорію лексики дуже змінною, оскільки зі зміною побуту змінюються й пов'язані з ним реалії [11: 105], адже побутова лексика належить до найбільш динамічних груп, бо в ній швидко відбуваються процеси архаїзації та оновлення складових елементів, причина яких полягає в тому, що зміни в навколишній дійсності передовсім позначаються на лексичній системі, зокрема й у побутовій лексиці [13: 278]. Зазначене вище цілком підтверджує й аналіз побутової діалектної лексики, представленої в зразках зв'язного говіркового мовлення, оскільки літературна мова й діалектна мова – дві самодостатні системи, які розвиваються кожна по-своєму, але мають спільні тенденції в цьому процесі та у функціонуванні різних груп лексики.

Побутова лексика – цілісне утворення, до складу якого входить

велика кількість лексико-семантичних груп, багата й складна система, яка впродовж останніх десятиріч з огляду на динаміку низки її елементів та важливість для репрезентації мовного та культурного буття українців різних ареалів українського етномовного континууму привертає до себе увагу діалектологів-лексикологів. Зазначимо, що різні групи побутової лексики були предметом спеціального діалектологічного дослідження в багатьох українських говорах, зокрема назви одягу та взуття (М. Никончук, Я. Закревська, Ф. Бабій, Н. Гуйванюк, Л. Анісімова (Пономар), Д. Неділько, Н. Клименко, З. Бичко, Г. Гримашевич, Т. Піцура, Г. Березовська, М. Костишина, О. Гавадзин, О. Новіцька, Л. Шеремета, С. Личук та ін.), назви їжі, напоїв та кухонного начиння (К. Глуховцева, Е. Гоца, Г. Чорноморець, М. Волошинова, В. Різник, О. Новіцька, Ю. Грицевич, І. Левчук та ін.), назви свійських тварин і птахів (М. Никончук, Г. Аркушин, В. Куриленко, О. Пискач, Я. Литвиненко та ін.), будівельна лексика (М. Никончук, О. Євтушок, Л. Поліщук та ін.), назви рослин, із-поміж яких і сільськогосподарських (Т. Тищенко, М. Поїстогова, І. Гороф'янюк, Р. Сердега та ін.), назви хатніх речей, житлових приміщень (Г. Мартинова, К. Глуховцева, Г. Козачук, Л. Тищенко, Т. Піцура, Д. Ігнатенко, О. Чаган та ін.). Водночас зауважимо, що переважна більшість названих вище діалектологів досліджували вказані групи побутової лексики, спираючись здебільшого на матеріал, зібраний за допомогою програм-питальників, оскільки такий метод фіксації говіркового матеріалу превалував у II пол. XX ст. Натомість початок XXI ст. репрезентований в українській діалектології низкою досліджень груп побутової лексики за матеріалами діалектних текстів, оскільки саме в них номени на позначення елементів указаної лексики функціонують у всій повноті й дають змогу виявити їх системний характер та особливості вживання в мовленні говірконосіїв.

Опрацювання опублікованих та зібраних власноруч чи за допомогою студентів зразків зв'язного діалектного мовлення дає підстави констатувати, що діалектні тексти з теренів Середнього Полісся – це не тільки повноцінне інформативне джерело для дослідження лінгвальних особливостей цього архаїчного ареалу, а й для вивчення побуту поліщуків, бо в спонтанних говіркових оповідях представлена як автентика діалектного мовлення, так й особливості менталітету, світогляду, матеріальної та духовної культури.

Цілком закономірно інформанти найчастіше розповідають про своє повсякдення, оскільки це те, з чого складається їхнє життя. Найбільшими за кількістю та досить інформативними є тексти, що містять опис випікання хліба та фрагменти приготування основних страв. Поліщуки, як і загалом українці, вважають основним продуктом харчування хліб. Очевидно, саме через це зафіксовано чимало оповідей про процес випікання хліба (*а шо ж теї хл'єб / мо'їа о'нучка / пе'кти / рожчі'ніт' тре о / хаї переночує а 'утром му'к'і до'бав'іт' да замес'іт' хара'шо <...> а 'утром замес'іт' т'реба ру'кою 'добре да ў 'д'єжку о / а по'тѳм хаї 'топ'їц:а ў пе'чѳ / а хл'єб у'же ў 'д'єз'їц'і пудни'майец:а / пудни'майец:а / йак на д'рожчах 'т'єсто пудни'майец:а / ўже раз пудн'аўс' / у'же нач'інаї пе'кти // ко'лис' же не було ц'їх 'хормул не'чого / так на чере'н'є по'садиш / пови'майеш да по'мийеш во'ди'чкою по'верху і под 'низом деї хл'єб // ну а 'їа'же / рушни'ч'ком нак'рийеш / по'мийеш /рушни'ч'ком нак'рийеш б'їєлен'кі'м /шоб було там же з'найеш і пи'л'ука 'їа'ка чи шо / а по'тѳм у'же йак 'лѳто / мо'їа о'нучка / то ўже с ка'пусти 'ліст'є рвем да на хл'єб ліст'кі'м кла'дем [7: 26]), його важливість у житті кожного, а також спогадів про ті часи, коли не вистачало хліба, що призвело до голоду ('їєсти' 'тоже не було шо // 'їєл'ї і пух / і ма'куху / і*

'жолуд'ї ў 'жорнах мо'лол'ї / а 'баба 'каже / шо не росч'їн'аїте хл'єба п'роти' ок'на / бо стул' хтос' пот'аг'не // т'аг'н'єт ту 'д'єжку ў ку'ток / бо не було шо і т'аг'ти // ус'о'го було од'на 'м'їска му'к'ї то'їє / шо ў 'жорнах на'дерл'ї на д'воє / на т'роє // а ли'не 'баба чут' бѳл'ш во'ди' / до ўже і не'ма ч'їм доколо'ти'т' [7: 111]; 'ли'пови' / ли'ст / 'ли'пови' р'вали' да пом'пушк'ї та'к'ї пи'к'ли' / то 'добр'ї шче були' / а 'голод 'дуже буў про'т'їўни' / х'леба не було [7: 49]; у два'надцат' ча'сѳў 'ноч'ї ўста'вали' і хо'ди'ли' / шоб бо'ханочку хл'єба ўз'ат'ї [7: 78]; хл'єба бу'л'ї 'жаднийє / а т'єпер / хва'л'їт' 'бога / х'лѳба не'ма / то пр'ї'шоў ў 'лаўку / ку'п'їў хл'єба / г'рош'ї 'є // а 'тоди' го'ти 'їа'ке де зер'но / 'їє ро'б'їш да к'рутиш / да дѳреш 'їо'го / да кор'жа пе'чеш а'бо 'їа'ку га'лушк'у [7: 87]; 'їєли' хлѳб / свої пе'кли' / 'с'єяли' 'жи'то / пше'н'їцу / ве'зли ў 'м'єл'н'їцу / мо'лоли / по'том розч'їн'али' і пе'кли' хл'єб // кан'єшно хл'єб буў 'дуже хо'роши' / па'хушчи' / і ўже ту'да н'ї'їаких с'м'єс'єї не доба'ўл'али' так / 'їак те'пер <...> ва'рени'к'ї з то'їє му'к'ї ро'б'їли' / ну ўс'аку 'їє'ду приду'мл'али' 'л'уде / то'му шо не ку'пл'али' н'ї 'рису / н'ї верм'їшел'ї / бо не було г'рошеї / от так ко'лис' 'жи'ли' (с. Лукішки Овруцького р-ну), та про сучасне життя, коли хліб можна в достатній кількості купити, шоб забезпечити свою життєдіяльність (ўже і хл'єба хва'тайє / о'до 'воз'ат' по'пуд ха'тами і хл'єб <... > та'кого шче в'єк не було / шо до 'хати хл'єб во'зили // а 'зарез 'їа'ка добри'н'а / да 'їа'к'ї ж хл'єб 'добри' / х'ї'ба ти свої та'к'ї хл'єб пе'кла 'добри' / йак ў 'жорнах мо'лоли / ч'ї 'мати / ч'ї хто // та'кого 'їа шче хл'єба 'каже не 'їєў [7: 45]; а та му'ка і 'б'єла / і чорна / і хл'єб 'б'єли' і чорни' // о те'пер у'же / 'господи' / даї / 'господи' / шоб так і ў'мерти' 'добре / йак те'пер 'добре // хл'єб і чорни' 'їє / і 'б'єли' 'їє / і кор'жа пе'ч'ї // і дере'на пе'ч'ї [7: 74]. Представлена в зразках говіркового зв'язного мовлення лексема хл'єб виразно демонструє одну

з визначальних рис середньополіських говірок – наявність звука неоднорідної артикуляції [ɛ] на місці ъ, яку діалектологи фіксують ще з II половини XX сторіччя в досліджуваному етномовному континуумі.

Крім хліба, на Поліссі, як і на теренах усієї України, часто варили борщ як повсякденну страву, а також як обрядову (під час поховального обряду борщ – одна з основних обов'язкових страв), причому борщ може бути зелений (із щавлем), червоний (із буряками та капустою), із кислій капусти, з додаванням квасолі та грибів, із м'ясом і пісний тощо. Очевидно, через частоту вживання такої їжі в середньополіських говірках зафіксовано чимало рецептів приготування борщу: *спочатку треба поста'в'іт' на 'пли'ту кас'трул'у з во'до'ю / шоб г'р'елася // 'пот'ім б'е'рем м'ясо / на'р'езу'єм ку'сочкам'і / 'можна брат' і 'кураче м'ясо / а 'можна і с'в'і'н'ину / 'к'іда'єм те м'ясо у 'воду // во'но там со'б'є 'вар'і'ца / 'разом з м'ясом т'реба 'к'інут' г'р'і'б'і / 'ї 'нашом кра'ї'ю рос'те ба'гато 'б'єл'і'х г'р'і'б'о'ї / м'і 'ї'х зб'і'райемо / 'суши'м // г'р'і'б'і 'н'еред ти'м / 'як дода'ват' у борщ / 'ї'х т'реба ош'пари'т' і 'добр'є'н'ко про'м'іт' / 'ї'к'інут' г'р'і'б'і // 'нок'і м'ясо з г'р'і'бам'і 'вар'і'ца / 'т'р'єба полу'н'іт' 'бул'бу / на'р'езат' 'ї'ї'є 'куб'ікам'і і то'д'і дода'ват' у кас'трул'у // 'разом з 'бул'бой'ю т'р'єба на'р'езат' і до'бав'іт' ка'пусту / 'моркву // ка'пуста шоб була моло'да / шоб не та'ка твер'да // о / шоб у борщ'є во'на не була твер'да // 'пот'ім 'зразу ж м'і доба'ї'л'айемо па'сол'у // па'сол'у 'н'еред ти'м / 'як 'ї'ї'є т'р'єба замо'ч'іт' // 'я за'мочу'ю па'сол'у на н'оч / шоб во'на б'іст'р'єї вар'і'лася / 'нок'і 'ї'се це 'вар'і'ца / б'є'рем бу'рак / т'рем 'ї'ого на т'ерт'ушк'у / 'дал'ше 'луп'ім ци'бул'и'ну і 'м'єлко 'р'єжем / бу'рак і ци'бул'у т'р'єба пу'джари'т' на о'л'є'ях / о / до'дат' туд'і 'пару 'ложок то'мату і шче т'рошк'і по'жар'іт' 'ї'ого // у'же 'як наш борщ до'вару'єца / дода'ї'єм до 'ї'ого цеї*

по'жарани' бу'рак і ци'бул'у / 'пос'л'є 'ц'ого борщ 'ма'є ще 'трох'і пок'і'н'єт' // 'як наш борщ зва'р'і'єца / м'і заб'і'райемо 'ї'ого з пли'т'и' і оста'ї'л'айемо на д'ва'цат' м'і'нут' / шоб в'дн 'добр'є насто'ї'а'ї'єца // 'пот'ім / 'як в'дн насто'ї'а'ї'єца / 'ї'ого 'ї'же 'можна пода'ват' із сме'танову (с. Кишин Олевського р-ну); 'як 'я ва'ру борщ / да // 'я ва'ру борщ 'як / бу'рачк'о'ї облуп'л'у / у'к'ін'у бу'рачк'і 'ц'і'лийє там / з'най'єш 'пару бу'рачк'о'ї ч'і с'к'д'л'ко / смот'ра с'к'д'л'ко 'будеш ва'р'і'т // і у ме'не шчо'раз 'як / ква'сол'а / т'рошк'і ква'сол'і і там 'як'і'х 'пару картоп'ли'нок шче т'реба / і м'ясо т'реба туд'і / а то'д'і ц'є 'ї'се 'вар'і'ца / бу'рачок / кар'топел'ка і м'ясо // а то'д'і 'ї'же 'я в'іт'а'га'ї'ю т'і бу'рачк'і / 'ї'же вони' так 'як з'вара'ца / то то'д'і 'я 'ї'х т'ру на т'ерт'очку / а то'д'і кри'ш'у ка'пусту да 'к'іда'ї'ю / шоб во'на пок'і'н'єла / бо бу'рачок ва'рени' / а то'д'і 'ї'же бе'ру / там у'же ли'с'точка / 'перч'і'ку 'ї'си'п'ї'єш / і 'ї'же за'жару'ю теї борщ 'морквочко'ю і пом'і'дорчи'ком / 'як 'є / а 'як не'ма / до 'соус 'ложечку / шоб т'рошк'і в'дн був к'і'слу'вати'ї / і 'ї'же полу'чай'єца то'д'і 'добр'і'ї борщ / а шче і сме'танка т'ре / 'як 'ї'ого 'ї'єсти' та заб'є'лі'т' / до 'ї'же то'д'і 'добр'і'ї борщ / і шоб бу'ї' шче і г'р'і'б да 'ї'к'ін'у'ї' / то шє і 'луч'і'ї бу'ї' б'і // о'це 'стоко т'реба до то'го бор'ш'чу (с. Бєхи Коростєнського р-ну); ну а 'як т'реба нава'р'іт' бо'р'ш'чу / то 'я іду 'ї 'л'ох / бе'ру кар'топл'у / червоні'ї бу'рак / 'моркву / да ка'пусту // от приш'ла 'я 'ї 'хату // бе'ру к'іда'ї'ю т'є'є / обс'мажу'ю м'ясо / к'іда'ї'ю м'ясо / а по'том 'я к'іда'ї'ю кар'топл'у / ква'сол'у // а там п'ідва'рилос'а т'рох'і / то 'я 'ї'же кри'ш'у ка'пусту // бу'рачк'і т'ру на т'ир'тушк'у / да к'іда'ї'ю на с'коворду / п'ід'жару'ю // н'є ци'бул'у 'ї'п'єред / а то'д'і бу'рачк'і / а то'д'і туд'і 'моркву / да 'соус / да 'сил'у то'го 'перец' / да 'сахар / да 'пасту коло'чу роск'іда'ї'ю / да 'ї'се тушк'у'ю да і за'пра'ї'л'а'ї'ю борщ // да і го'тові'ї борщ (с. Кануни Новоград-Волинського р-ну); ну 'як /

'чист'у кар'топел'ку / 'чист'у бурач'ка / морк'в'інку / ква'сол'ку 'си'пл'у у каст'рул'ку / це ўсе 'к'ідайу / м'ясо об'язат'ел'но / ну о'це во'на 'варі'ца / 'тод'і ѝа кри'шу ка'пусту / ка'пуста ўже з'варі'ца / то'д'і ѝа ѝо'го за'жару'ю це ўсе / ну ш'кварочк'і д'р'обнен'ко на'р'ежу / ци'бул'ку д'р'обнен'ко накри'шу / во'но под'жару'єца та ѝа 'к'ідайу у каст'рул'ку і п'робу'ю / ѝак'шо 'хочу / шоб бу'ї к'ісло'ваті / то 'уксу'са ли'ну / а н'е / то 'к'ісло'є ка'пусті 'ўк'іну / ну а по'т'ом го'тов'ї боршч на'к'ідайу / да шче ту'ди' сме'тани / да і 'мона 'їєсти' (с. Заріччя Овруцького р-ну).

Водночас поряд із хлібом і борщем неодмінним також основою їжею поліщуків є сама картопля (при'ходи'ї ўчора до су'с'ідки / да і ка'жу / 'треба 'їакос' кар'топл'у поса'дит' / бо шо ѝак і те і кар'топл'а т'реба / 'їакже не 'будеш 'мати кар'топл'і / не 'будеш 'мат' шо зи'мойу 'їєсти [7: 39]) та низка страв із неї: та на'вар'іш кар'топл'і з луш'пайками / да ў'си'плеш на ст'ол / 'хоште 'їєжте / ѝак 'хоште [7: 102]; на'варат' кар'топл'і з луш'пинами пос'та'їл'ат' 'деко на ст'ол'є / на'си'їют' / борш'чу та'кого на'варат' [7: 131]; по'шт'і 'кажди ден' ва'ру солон'їк'і / це п'росто налуп'л'у кар'топл'о'ї / да ў ча'вун / да посо'л'у / да на'л'у во'дойу / да ў п'єч // з'вара'ца / в'їк'ідайу ў 'м'їску і ѝе'мо з моло'ком с'в'єж'їм ч'ї 'к'їсли'м / а'бо з ѝа'к'їм са'латом / а'бо із 'салом / а кол'їс' то шче і із ро'сол'ом із 'бочк'і з ка'пустойу (с. Старі Велідники Овруцького р-ну); з кар'топл'о'ї 'роб'їмо д'єру'ні / д'ран'їк'і / картопл'ан'їк'і / нат'ру на 'м'єлку 'т'єртку облупл'ани'х кар'топл'о'ї / т'рохі одца'д'у / ўк'їну 'ложок дв'є му'к'і / во'тру ци'бул'у / посо'л'у да і 'жару на ол'єї' а'бо на ж'їру / на с'мал'ци' (с. Листвин Овруцького р-ну)). Тести про сучасне життя демонструють розширення лєсико-семантичної групи назв страв, до складу яких входить як інгредієнт картопля. У досліджуваному ареалі, як і літературній мові, лєксема картопля переважно має форму

однини, водночас на півночі Житомирської області цей номен функціонує як іменник pluralia tantum, що й відзначено в текстах.

Порівняно з минулим сьогодні асортимент страв на Поліссі набагато різноманітніший, особливо на свята: 'заре шо / ў'с'ак'їє в'їзот'о'їл'айут' ст'рав'і да ў'с'ак'їє са'лати // а то так шо там / ну холо'дец' / м'н'асо з кар'тошко'їу 'жарине // пот'ра'їку та'ку ро'б'їли ну і ўсе // і там зап'ївали кам'потом [6: 13]; 'заре ѝєк наго'товет на 'празни'к / то шо тво'їа ду'ша же'лаїє / і 'разне мїа'сне / шо 'хочеш / і ко'ўбас / ѝа'к'їх 'хочеш / і голу'б'ї / і на'л'їс'н'їк'і / і ў'с'ак'їє са'лати' / а шо ўже ото'го ў'с'акого со'л'одкого / то і ку'пованого / і до'машн'ого / аж ст'ол'ї г'ну'ца (с. Шоломки Овруцького р-ну). Представлені записи діалектних текстів репрезентують особливості невибагливої народної поліської кухні, основними інгредієнтами якої є хліб, борщ і картопля та вироби з неї. Зауважимо, що назви їжі – досить стабільний складник лєксикону поліщуків, який практично не зазнає динаміки, хоча активність побутування зазначених номенів різна, оскільки залежить від віку говірконосія, його особистих уподобань тощо.

Із групою лєксикі їжі безпосередньо пов'язані номені на позначення сільськогосподарських рослин. Аналіз зібраного фактичного матеріалу дає підстави стверджувати, що з-поміж злакових на Поліссі здебільшого вирощували жито, дещо рідше – пшеницю та інші (овес, ячмінь, раніше – ще й гречку та льон), натомість городина вражала своєю різноманітністю, насамперед це картопля, буряки, огірки, цибуля, часник, квасоля, кукурудза, редиска тощо: ѝа с'тала го'родами зан'їмаца / го'родом / с'тала с'єїат' 'моркву / бура'ка / пет'рушку / 'ред'ку 'саме наї'перш / прода'вала / а там утор'гуйєш к'р'єпко за ту 'ред'ку / а ро'боти / а ро'боти / одба'їл'аї //

'хочеца наї'перш кар'топл'і нако'пат' / на 'тої 'самоб / 'ред'ці / кар'топл'у по'садим / 'ред'ку за'с'ейем / [7: 47]; да треш теї л'он / да пра'деш теї л'он / да 'м'чеш / да сну'йеш йо'го / да тчеш йо'го [7: 75]; в'ірошчувала бура'к'і по сто 'десет' цент'нероў з г'ек'тара / в'ірошчувала йа бура'коў [7: 92]; часом бувало / шо х'лопці / д'іўчата куку'рузу лузали / 'лушили ква'сол'у / а ми оби'рали / теж 'лушили / а во'ни го'товили ве'чер'у / галуш'ки / а о'собен:о пол'таїс'к'і ва'рили / ва'реники ва'рили [7: 116]; 'с'ейал'і 'ж'іто / пше'н'іцу / йа'чм'ен / о'вес / 'даже го'рох / ал'е по'б'ол'ш 'ж'іто / та'к'е в'ісоке / а шче ў 'д'ецтв'і 'помн'у було ба'гато 'гречк'і на 'пол'і / м'і йі'йе 'пот'ім то'ўкл'і // 'зарє ц'о'го мени 'с'ейемо / бо не'ма здо'роў'яа обр'обл'ат / ал'е го'род д'ерж'імо / 'сад'ім кар'топл'і / бура'к'і кор'мов'іе і сто'лов'іе со'б'е / на 'йуреїа 'с'ейу гу'рк'і / 'сад'ім ка'пусту / шоб з'і'мойу 'к'іслу 'йес'т'і з 'бочк'і / і ша'ткованку / ква'сол'у / 'ред'ку 'красну / а на 'з'іму 'чорну / 'моркеву / хо'ча ц'еї год 'йа'кас' не'ўдала / к'іа'х'і / гар'бузи (с. Білка Овруцького р-ну).

Водночас зібрано чимало зразків говіркового мовлення про гриби та ягоди, які поліщуки збирають у лісі й без яких не мислять свого життя, вважаючи сам ліс і ці його дари неодмінною складовою свого побуту, а часто й хорошим заробітком улітку: а там с'тил'ки гри'б'іў страш'не // а ко'лис' хо'дили моло'д'іе 'д'ети ўсе по кус'тах / йа зн'і'маїу 'хустку / назби'рала 'поўну 'хустку цих гри'б'іў / шче йе / йа но'шу да ў кушч 'йіх 'сипл'у // да ў кушч на'сипала таку / йа знаїу / та'ку / страш'не тих гри'б'іў ўже наб'рала / ше ў 'хустку // йа не знаїу / йак 'йа 'йіх же прине'сла не 'помн'у // приш'ла до'дому ўже // іду до 'матери / йак н'ічо не бувало / 'мамо / бе'р'ет' 'хуру / не ка'жу н'ід'воду / 'хуру / да гри'б'іў заба'гато нано'сила / не з'наїу / шо ўже 'мати ўз'а'ла / приш'одит' / приве'зла ўже ў л'іс до то'го ку'шча // ої ої-ої / і 'праїда / шо 'треба 'хура // 'дуже цих гри'б'іў

нано'сила до'дому [7: 52]; йа 'коло 'л'есу 'в'ірос / з 'д'ецтва л'убл'у хо'д'ім по гр'і'б'і / йа 'прамо од:у'хайу там / у 'л'ес'і / ба'ром і нос'імо б'ели'йе гр'і'б'і / крас'н'у'к'і / соў'йа'к'і / 'бабк'і / 'пол'с'к'іе / по'л'ак'і / пр'ібо'лотух'і / с'іро'йежк'і / йе та'к'іе 'кр'епк'іе с'іро'йежк'і 'пудл'інк'і / л'іс'ічк'і / вос'е'н'е з'ел'онкі / кози / ко'л'іс' було ба'гато р'і'жкоў / 'зар'е 'йакос' на'ма / ал'е ко'з'л'ач:а хва'тайе (с. Черевки Овруцького р-ну); у нас чо'рн'іци не 'кажут / 'кажут 'йагоди // і ўс'е пон'і'маїут / шо це чо'рн'іци // шче ро'стут су'н'іци / л'есо'в'іе су'н'ічк'і / ож'іни / струг'в'іни / бруш'н'іци / журах'в'іни / буйа'к'і // да 'само б'ол'ш 'ход'імо по 'йагоди (с. Прибитки Овруцького р-ну). Відзначені назви виразно демонструють лексичне багатство середньополіських говірок та збереження фонетичних особливостей цього ареалу.

На відміну від назв їжі та сільськогосподарських рослин, група лесици на позначення посуду та домашнього чи кухонного начиння впродовж останніх десятиріч зазнала динаміки, оскільки саме в цій ділянці побут поліщука значно змінився: а по'том у'же 'трохи по'шло ўже то'д'і / 'стал' 'ватн'іе од'і'йала ўже ў про'дажи / подод'е'йал'н'ік'і 'стали' 'л'уде шит' і над'е'вали' ўже т'рох'і / ўд'е'вали'са та'к'ім долад'н'ейши'м / а то ра'д'ужкоїу зас'теле / а кро'ват'і 'йа'к'іе були' дереў'йан:іе / о'це зап'і'ши / 'буде інт'ересно / 'будут' сме'йаца / оту'ди' ў ту дереў'йан:у кро'ват' ло'жи'ли со'л'ому 'житн'у / на'лажували' / по'том ра'д'ужкоїу закри'вали' та'коїу полот'н'анойу і це так 'спали' // і шче 'ши'ли <...> та'к'іе здо'ров'іе ра'д'ужк'і 'с'єри'йе / сши'вали' / це ўже йім од'е'вали'са так 'йак 'зараз подод'е'йал'н'ік / то то'д'і було / ўд'е'вали'са (с. Лукішки Овруцького р-ну); ко'л'іс' бу'л'і та'к'іе 'тендзури' / ст'е'кл'ани'йе / обл'ет'ени'йе ло'зоїу ч'і со'ломойу / у 'йіх нал'івал'і гар'єлку / а 'зарє у'же у грах'в'іни л'і'ут' (с. Листвин Овруцького р-ну); у м'і'н'е і зарє у

то'ку сто'їат 'бодні / 'кадоуб'і
вал'ік'їє / *щче кол'іс' д'ед мої ро'б'ї* /
на'си'пайу туді з'ер'но / му'ку (с.
Черевки Овруцького р-ну).

Насамперед зміни в лексичному наповненні позначилися на номінації кухонного начиння, посуду, хоча окремі складові збережені від найдавніших часів, а також елементів, пов'язаних із процесами ткацтва та прядіння, які самі теж залишилися вже в минулому: *ко'ліс' же д'ежк'і та'к'їє бу'лі / да те'пер же не'ма і д'ежок // у'же вони порос:и'палис'* [7: 24]; *і дв'і 'ложк'і / і дв'і 'м'іски // о'це їс'о'го ї ме'не на ха'з'аїств'і // ка'жу / шо даї ме'н'і ї 'чомус' зва'рит' // 'материни бан'а'ки / каст'рул'і 'материни // н'е / ни // от да'ла їа'когос' ме'н'і бра'тиха бан'ач'ка* [7: 19]; *там бу'ла ї нас ну п'ража / на та'ке мато'віло / мо'тали' цу п'ражу / ну во'ни цу п'ражу зн'а'ли / н'імци' і подпа'лили' тим мато'вілом у пе'ч'і д'рова // м'і при'їхали' / ца п'ража 'в'ісит' на ко'лочку* [7: 65]. Динаміка лексики вказаної групи може бути предметом окремої наукової розвідки, що уможливить визначення ступеня її архаїзації.

Неодмінним атрибутом поліського житла є вироби з тканини як елемент декору оселі, які й досі збережені разом із номенами на їх позначення: *рушни'к'і на с'тену 'в'ешали' / к'ілі'м'і / 'хату їби'рали рушни'кам'і / рушни'ки в'іш'івали / їа'к'їє ї ко'го бу'ли / ї нас пове'денци'я / і'кони за'в'ешуват' / рушни'ком / фас'картки / рушни'ки на с'тену 'в'ешали / к'ілі'м'і їже с'тали ткат' / 'даже і їа 'в'іткала / о'д'інацат' к'ілі'мої / са'ма їа сирот'оїу бу'ла не м'н'ела не'чого бат'ко ка'заї / ої мо'їа доч'ка їс'е 'роб'їат / а ти не м'н'ейеш / а їак при' ш'лос' / 'замуж пош'ла / їро'дилас' д'ево'чка / бачу їс'е т'чут / да'ваї і їа со'б'еї скуб'ти / і п'расти са'ма і кра'сит' / ше ж так покра'сит' т'реба шо б бо'рон' бо / не об'л'езло / у'же до три'дцатка л'ет / їй'есит ос' / у доч'ки / ко'ї'юр / це у'же 'тридцат' л'ет вон їй'есит і вон 'даже не*

зно'си'їс' [7: 49–50]; л'уб'лу в'іши'ват' / в'іши'вайу рушни'к'і / 'наволочк'і / прост'ин'і / от / 'можеш пої'ти по'бачит' / он у тої 'хат'і / л'уб'лу в'іши'ват' / 'даже доч'ка м'н'і при'несла / шоб їа її 'в'ішила / хоч м'н'і їже 'с'емдис'ат 'в'іс'ім 'рок'її / але їа шче л'уб'лу ц'у ро'боту [7: 78]; *'zare 'добре // л'еж'їмо на д'іванах / на ко'ї'рах / на па'ласах 'ходимо / хл'еб до 'хати ве'зут' / бу'лк'і / шо тво'їа ду'ша ж'е'лаїе // 'сахар м' еш'кам' і бе'рут'* [7: 111].

Досить значною кількісно та часто представленою в зафіксованих текстах є група лексики на позначення одягу та взуття, причому, на відміну від інших, у цій частині лексики спостерігаємо значну динаміку впродовж II пол. XX – початку XXI ст. насамперед через те, що раніше значну частину елементів народного костюма виробляли самостійно: *чоло'в'еч'їє шта'ни бу'лі ш'і'рок'їє / к'расн'їє а'бо 'б'ел'їє / 'ш'ілі'са з полот'на і нази'вал'іса шаро'варам'і / на 'пойас'і пр'її'язвалас веа'ровочка / їе'ка д'ер'жала їїх на 'пойас'і // до'ї'жи'ноїу по 'к'осточк'і // шоб во'ни' бу'лі к'расн'їє (бо їс'е во'ни' бу'лі 'с'ер'їє) кра'с'ілі у вол'ховому 'ліс'т'і // спод'н'їца за ц'в'етом могла бут їе'ка-н'ебуд' (у ко'го їе'ка бу'ла) // за х'вормоїу пра'ма і до'ї'га / а'бо могла бут на ре'з'інци' / а могла п'росто зап'їнац'а по'ла на по'лу // хвар'тух бу'д'ен:и' 'ш'її'са з їа'когос' кус'ка полот'на / от п'раз'н'їчни' 'маїе бут обе'зат'ел'но 'б'ел'ен'к'і з 'в'іш'іт'їм'і по їбм к'в'еточкам'і / а'бо п'росто їе'к'їмс' ор'наментом // за'її'язваїса 'з:аду // вон буї ко'рочиш'їм од спод'н'їци' // ко'му-ко'му / а от ба'рениш'їм жон'кам обе'зат'ел'но т'реба бу'ло но'с'їт хвар'ту'ха шчод'на / шоб д'їт'а наро'д'їлос на 'ліс'ен'ке / а з 'к'оскам'і на гол'д'їци' (с. Черевки Овруцького р-ну); 'ш'ілі' спод'н'їци' полот'н'ани' їе 'так'їє да на 'себе їсе полот'н'ане бу'ло з сво'го т'ру'да // їсе бу'ло // у'ч'ілі'са п'раст'і / т'еї л'он т'ре'пат / да т'ерл'і / да їсе / ну їсе скла'дал'іса на о'д'ежу / бо 'в'ечк'і*

д'ержалі / да п'інчак'і ш'іл'і [7: 80]), натомість зараз ці елементи побуту купують, що, закономірно, позначилося й на номінації вказаної групи лексики (*зарє у'се куп'л'айемо на ба'зар'і ч'і ў мага'з'ін'і // 'кохту / спод'ни'цу / шта'ни' / 'ма'ку / т'ру'си' / 'йа'кус' бл'узку // хуст'к'і 'йа'к'іе 'хочеш 'йє на ба'зар'і // <...> 'обуў 'йа'ка // зи'мойу 'вал'енк'і / 'бурк'і / 'осен':у 'чоботи' ч'і са'пожк'і / гал'ош'і / 'л'єтом 'йа'к'іе ш'л'опанци' ч'і тапк'і* (с. Заріччя Овруцького р-ну). Самі інформанти досить часто порівнюють той одяг, який носили раніше, із тим, що зараз: *йа / на'приклад / хо'дила ў кух'вайц'і за с'єм к'ілометроў / і зи'мойу / і ў 'вал'анках книж'к'і но'сила [7: 12], ми з 'йеўкойу шче понак'ладували / дес' та'ка то'д'і 'мода бу'ла / нак'лали 'вишити фарту'хи [7: 17].*

Як зазначено вище, у житті поліщуків значну роль відігравав ліс, який давав їжу, хоча водночас у лісі збирали й основний матеріал для виготовлення найпоширенішого для поліщуків взуття – постолів, якими жителі північних районів Житомирщини послуговувалися ще до 60-х років ХХ ст., тому в пам'яті діалектоносіїв старшого покоління збереглася як низка назв такого взуття (*посто'ли, лича'ки, 'лап'т'і, 'лапц'і, кручов'ік'і, вербов'ік'і, лутов'ік'і, 'л'іпов'ік'і, 'л'іпн'ік'і, верчов'ік'і, лозов'ік'і* та ін.), так і процес їхнього виготовлення: *ш'л'і в л'єс / 'д'єрл'і 'ли'ко з ло'зи / а'бо 'дуба / а'бо 'л'іп'і / 'р'єзал'і плас'т'інк'і / 'йєк 'л'єнточк'і / рос'парвал'і / і во'ни' ста'вал'і м'йак'іе / ч'іс'т'іл'і 'нож'іком / б'рал'і ш'ти'р'і / ч'і ш'єс'т' 'палочок / а по'т'ом ч'араз 'ц'іе 'палочк'і пропус'калі 'ли'ко / роб'іл'і та'ку кл'єточку / перепл'єтал'і ўдоўж і ўпопа'рек / а з кра'йд'ў полу'чал'іс 'уши / про'т'агвал'і во'лок'і у 'вуши і ўз'вал'і (с. Черевки Овруцького р-ну); тату / плет'єт' постол'и // то по'кам'іс' 'бат'ко постол'и поп'л'од'ў / то ўже жини'хи роз'б'єглис' / не'ма жини'хоў // ну / а по'том <...> йа со'б'і ку'пила / ку'пили*

ми 'йа'к'іе'с' чобот'ки / бо'т'іночки бу'ло ў шо ўзуца [7: 60], хоча поліщуки молодшого віку знають тільки назви, хоча самі такого взуття вже не бачили.

Елементом традиційного поліського побуту та господарювання є тваринництво, оскільки поліщуки – працьовиті люди, які й сьогодні не мислять свого життя без домашніх тварин, як і їхні предки. Практично в кожному господарстві були корова й теля, свині, кури, рідше – гуси: *ко'р'оўка ў нас 'йє і тел'атко / і поро'с'атко шє держ'і'мо со'б'є [7: 93], одна 'т'отка да'ла нам мал'єнке тел'атко / 'друга / поро'с'атко / а 'д'адко даў 'п'іўника і курочку [7: 10]; ў ха'з'айств'і бу'ла і ко'р'овка / і сви'н'ачка / 'в'ітопл'у / нава'ру [7: 43]; да і ко'рова 'йє / да і поро'с'а 'йє / у'се т'реба годовати' / да у'се т'реба дер'жати' [7: 87]; а'ле ў 'каждом дво'рє бу'ла ко'рова / 'л'удє дер'жали ко'роўки / бу'ло сво'єє моло'ко <...> дер'жали 'л'удє / і гу'сеї дер'жали / і ку'реї і 'обшем ха'з'айство дер'жали (с. Лукішки Овруцького р-ну); бу'ло чо'тири каба'ни / бу'ло чо'тири поро'с'ати / о та'ких чи'малих / то в'ін за'р'ізаў теж / тел'иц'а бу'ла та'ка 'б'іл'ша / н'іж п'іўто'ра 'года / о за'р'ізаў тел'иц'у о чо'тири цих поро'с'ат / о 'кури / 'гус'і там бу'ло чи'мало о тел'иц'у по'р'ізаў [7: 41]. Назви домашніх тварин – постійна й стала група лексики, яка не поповнюється новотворами й зберігає виразні діалектні особливості передовсім на фонетичному рівні.*

Отже, автентичне говіркове мовлення, представлене в діалектних спонтанних текстах, у яких репрезентовано побут поліщука, дає змогу простежити за функціонуванням лексем на позначення предметів побуту, виявити їх системний характер, зробити узагальнення про те, що побутова лексика середньополіських говірок – загалом стабільна система, яка водночас реагує на зміни в традиціях і побуті діалектоносіїв, що зумовлює перенесення низки номенів із

тематичних груп побутової лексики до пасивного словникового запасу, закріплюючи за ними місце на периферії лексикону говірконосців, заміну низки найменувань з огляду на зникнення чи трансформацію номінованих реалій.

Висновки й перспективи дослідження. Отже, тематика спонтанних діалектних текстів, зафіксованих у середньополіських говірках Житомирської області, дає підстави виокремити в них насамперед найбільший пласт побутової лексики, до складу якої входять назви одягу, взуття, їжі та кухонного й домашнього начиння, домашніх тварин, сільсько-господарських рослин. Переважна більшість репрезентантів побутової лексики перебуває в активному вжитку говірконосців, не зазнаючи динаміки та впливу екстралінгвальних чинників, водночас зберігаючи насамперед на фонетичному рівні виразні діалектні риси середньополіського етномовного континууму. Водночас незначна частина побутовізмів, насамперед назви одягу, взуття та кухонного й домашнього начиння, упродовж II пол. XX – початку XXI ст. зменшили активність свого функціонування з огляду на архаїзацію низки номенів у зв'язку зі зникненням позначуваних ними реалій та заміною їх іншими, що цілком закономірно зумовило зміни й у номінації вказаних складників побуту. Натомість основний масив лексикону поліщука в царині побутової лексики засвідчує тяглість цієї групи лексики як репрезентанта основної складової життєдіяльності мешканців досліджуваного ареалу в лінгвальному та культурному планах.

Перспективи наукового пошуку вбачаємо не тільки в дослідженні вербальної репрезентації інших елементів побуту як складової матеріальної культури поліщуків крізь призму діалектного тексту, зразків якого наразі зібрано багато, а й у вивченні номінації обрядовості жителів

Середнього Полісся як складника духовної культури та виразника світогляду говірконосців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Волошинова М. Діалектний текст як джерело інформації про побут східних слобожан. *Лінгвістика*. 2021. № 2 (44). С. 5–14.
2. Глуховцева Катерина. Спонтанність діалектних текстів про житлові та господарські будівлі. *Лінгвістика*. 2021. № 1 (43). С. 4–14.
3. Гороф'янюк І. Життєвий шлях подільського селянина в мовному втіленні (на матеріалі автобіографічних текстів). *Діалекти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій*. К.: КММ, 2015. С. 83–91.
4. Грицевич Ю. Побутовізми в західнополіських фольклорних текстах. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Том 33 (72). № 2. 2022. Частина 1. Видавничий дім "Гельветика", 2022. С. 1–7.
5. Грицевич Ю., Левчук І. Тематична група назв їжі, напоїв та кухонного начиння у фольклорних текстах із Західного Полісся. *Лінгвостилістичні студії*. Луцьк: СНУ імені Лесі Українки, 2019. Вип. 11. С. 34–43.
6. Гриценко Павло. Просторінь народного слова Гуцульщини. *Голянич Марія. Мовний портрет села Тюдів*. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2019. С. 4–10.
7. Єдність у різноманітності. Поліщуки. Навчально-методичний посібник / Упорядн.: Мойсієнко В. М., Гримашевич Г. І. Житомир, 2018. 144 с.
8. Кульбабська О. В., Шатілова Н. О. Повсякденно-побутова культура буковинців: лексикографічний профіль. Режим доступу: URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/100/2536/54>

48-1?inline=1(дата звернення: 04.08.2022).

9. Литвиненко Я. О. Текстовий супровід у роботі експлоратора за програмою. *Діалекти в синхронії та діакронії: текст як джерело лінгвістичних студій*. К., 2015. С. 271–287.

10. Мацько Л., Сидоренко Л., Мацько О. Стилїстика української мови: Підручник. К.: Вища школа, 2003. 462 с.

11. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови: Підручник. К.: Либідь, 1992. 248 с.

12. Романина І. Діалектні тексти про чуда з Наддністрянщини. *Діалектологічні студії. 9: Запозичення та інтерференція* / Відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей. Львів, 2010. С. 558–562.

13. Струганець Л. Динаміка лексичних норм української літературної мови ХХ ст. Тернопіль: "Астон", 2002. 251 с.

14. Тищенко Т. М. Східноподільський родильний обряд: лексикографічний та текстовий описи. Умань: ВПЦ "Візаві", 2014. 460 с.

15. Українська мова: Енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко (співголови) та ін. 2-е вид., випр. і доп. Київ: Вид-во "Укр. енцикл." імені М. П. Бажана, 2004. 820 с.

16. Фроляк Л. Д. Тексти з Підляшшя як джерело діалектологічних досліджень. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. Збірник наукових праць*. Випуск 19. Том 2. Одеса, 2015. С. 61–65.

17. Худаш М. Л. Спостереження над лексичними полонізмами в українській актовій мові кінця ХVІ – поч. ХVІІ ст. *Дослідження і матеріали з української мови*. Т. III. К., 1960. С. 121–139.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Voloshynova, M. (2021). Dialektnyi tekst yak dzherelo informatsii pro pobut skhidnykh slobozhan [Dialect text as a source of information about the

daily life of eastern Slobodans.]. *Linhvistyka*. № 2 (44). P. 5–14. [in Ukrainian].

2. Hlukhovtseva, Kateryna. Spontaneity of dialect texts about residential and commercial buildings [Spontaneity of dialect texts about residential and commercial buildings]. *Linguistics*. 2021. No. 1 (43). P. 4–14. [in Ukrainian].

3. Horofianiuk, I. (2015). Zhyttievyi shliakh podilskoho selianyna v movnomu vtilenni (na materialy avtobiohrafichnykh tekstiv) [The life path of a Podil peasant in a linguistic embodiment (based on the material of autobiographical texts)]. *Dialekty v synkhronii ta diakhronii: tekst yak dzherelo linhvistychnykh studii*. К.: КММ. P. 83–91. [in Ukrainian].

4. Hrytsevych, Yu. (2022). Pobutovyzy v zakhidnopoliskykh folklornykh tekstakh [Domesticism in Western Polissia folklore texts]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Seria: Filolohiia. Zhurnalistyka*. Tom 33 (72). № 2. Chastyna 1. Vydavnychiy dim "Helvetyka", 2022. P. 1–7. [in Ukrainian].

5. Hrytsevych, Yu., Levchuk I. (2019). Tematychna hrupa nazv yizhi, napoiv ta kukhonnoho nachynnna u folklornykh tekstakh iz Zakhidnoho Polissia [Thematic group of names of food, drinks and kitchen utensils in folklore texts from Western Polissia]. *Linhvostylistychni studii*. Lutsk: SNU imeni Lesi Ukrainky. Vyp. 11. P. 34–43. [in Ukrainian].

6. Hrytsenko, Pavlo. (2019). Prostorin' narodnoho slova Hutsulshchyny [The space of the folk word of the Hutsul region]. *Holianych Mariia. Movnyi portret sela Tiudiv*. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV. P. 4–10. [in Ukrainian].

7. Yednist u riznomanitnosti. Polishchuky (2018). Navchalno-metodychnyi posibnyk [Unity in diversity. Polishchuks Educational and methodological manual] / ed. by.: Moisiienko V. M., Hrymashevych H. I. Zhytomyr. 144 p. [in Ukrainian].

8. Kulbabska, O. V., Shatilova N. O. Povsiakdenno-pobutova kultura bukovyntsiv: leksykohrafichnyi profil [Everyday culture of the people of Bukovyna: lexicographical profile]. Reference mode: URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/100/2536/5448-1?inline=1> (reference date: 04.08.2022). [in Ukrainian].
9. Lytvynenko, Ya. O. Tekstovyi suprovid u roboti eksploratora za prohramoiu [Text support in the work of the explorer by the program]. *Dialekty v synkhronii ta diakhronii: tekst yak dzherelo linhvistychnykh studii*. K., 2015. P. 271–287. [in Ukrainian].
10. Matsko, L., Sydorenko, L., Matsko, O. (2003). *Stylistyka ukrainskoi movy: Pidruchnyk [Stylistics of the Ukrainian language: Textbook]*. K.: Vyshcha shkola. 462 s. [in Ukrainian].
11. Ponomariv, O. D. (1992). *Stylistyka suchasnoi ukrainskoi movy: Pidruchnyk [Stylistics of the modern Ukrainian language: Textbook]*. K.: Lybid. 248 p. [in Ukrainian].
12. Romanyna, I. (2010). *Dialektni teksty pro chuda z Naddnistrianshchyny [Dialect texts about miracles from the Dnister region]*. *Dialektolohichni studii. 9: Zapozychennia ta interferentsiia / Vidp. red. P. Hrytsenko, N. Khobzei*. Lviv. P. 558–562. [in Ukrainian].
13. Struhanets, L. (2002). *Dynamika leksychnykh norm ukrainskoi literaturnoi movy XX st. [Dynamics of lexical norms of the Ukrainian literary language of the 20th century]*. Ternopil: "Aston". 251 p. [in Ukrainian].
14. Tyshchenko, T. M. (2014). *Skhidnopodilskyi rodylnyi obriad: leksykohrafichnyi ta tekstovyi opysy [East Podillia maternity rite: lexicographical and textual description]*. Uman: VPTs "Vizavi". 460 s. [in Ukrainian].
15. *Ukrainska mova: Entsyklopediia (2004). [Ukrainian language: Encyclopedia] / ed. by.: V. M. Rusanivskiy, O. O. Taranenko (spivholovy) ta in. 2-e vyd., vypr. i dop.* Kyiv: Vyd-vo "Ukr. entsykl." imeni M. P. Bazhana. 820 p. [in Ukrainian].
16. Froliak, L. D. (2015). *Teksty z Pidliashshia yak dzherelo dialektolohichnykh doslidzhen [Texts from Podlasie as a source of dialectological research]*. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriia: Filolohiia. Zbirnyk naukovykh prats. Vypusk 19. Tom 2*. Odesa. P. 61–65. [in Ukrainian].
17. Khudash, M. L. (1960). *Sposterezhennia nad leksychnymy polonizmamy v ukrainskii aktovii movi kintsia XVI – poch. XVII st. [Observations on lexical Polonisms in the Ukrainian official language of late 16th – early 17th century]*. *Doslidzhennia i materialy z ukrainskoi movy*. Vol. 3. K. P. 121–139. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії: 01.07.2022

Схвалено до друку 30.09.2022